

**DE SOCIALE OORSPRONG VAN DE
BRUSSELSE GEGOEDE BURGERIJ VAN 1914**

door

Jos DE BELDER

Assistent aan de Rijksuniversiteit te Gent

2de deel

**B. De families waarvan de 2de generatie tot de top
doordrong (1850-1880)**

Uit vorige bladzijden is reeds duidelijk gebleken dat de afstand tussen groep I en groep II in verband met de kiesbaarheidsleeftijd niet bepaald groot was in tegenstelling met deze betreffende de beroepsstructuur. De opeenvolgende gemiddelden per leeftijdsgroep van groep II waren inderdaad niet ver verwijderd van deze van groep I. Daarentegen was er wel een duidelijk verschil in de beroepsstructuur. Groep I had vooral aandacht voor de actieve beroepen van groothandelaar en fabrikant, groep II voor de vrije beroepen. Onrechtstreeks was dit de uiting van volgend nieuw fenomeen : de verzuchting en ambitie om zich in de elite te integreren. Er was nog geen groot onderscheid in financiële basis - wat wordt aangetoond door het kleine verschil in gemiddelde kiesbaarheidsleeftijd - maar er was wel een groot verschil in ambitie. Het grootste deel van deze groep zocht op de één of andere manier om door te dringen tot de elite. De middelen waren nog beperkt : het cumuleren van mandaten of betrekkingen in één of andere instelling en het zoeken van een huwelijkspartner in families, die zelf reeds verwant waren met andere gegoede milieus. Enkelen van deze groep sloten nog nauw aan bij de voorgaande. Zij lieten alles bij het oude en zochten blijkbaar nog niet naar integratie. Hiervan maakten deel uit : Alexandre Léon Simon (^oBr. 7.6.1859) (85), die als geneesheer, van vader op zoon, op 39-jarige leeftijd lang nadat zijn vader reeds

(85) Bev. 1856/B567, a. 35; 1866/G43, M360; 1876/NZ662, H615; 1890/B83, B1531; 1900/B874, X975; 1910/Y833, X2632; 1920/40/7922. H.a. 1855/1172. O.a. 1875/1656; 1899/1709; 1902/1173; 1931/2104.

verkiesbaar geworden was en een zeer hoge personele belasting betaalde, huwde met een middenstandsdochter; Gustave Vandenhove (°Br. 25.1.1865) (86) die evenals zijn vader groothandelaar in wijnen werd en in die activiteit hetzelfde niveau bereikte : nl. klasse 5, en Tobie Van Volxem (°Br. 5.4.1832) (87), geneesheer en zoon van een bierhandelaar en caféhouder en echtgenoot van een dochter van een koopmanskerk.

Tussen deze groep van drie en de volgende waren er enkele families die niet volgens eenzelfde schema evolueerden. Auguste Léon Berlemont (°Br. 26.10.1838) (88) was niet meer zoals zijn vader actief als koopman-fabrikant, maar passief als eigenaar-rentenier en beheerder van een spoorwegonderneming. Reeds in 1880 betaalde hij een aanzienlijke som belastingen : 1104 F grond- en 882 F personele belasting of ruim voldoende om na 1894 verkiesbaar te worden. In 1892 overleed zijn moeder en erfde hij minstens 3 huizen met een kadastraal inkomen van 11.601 F of bijna voldoende om verkiesbaar te worden na 1894. Felix Jean Baptiste Docq (°Br. 8.10.1860) (89) was legerofficier en beheerder. Hij was niet in het beroep van zijn vader gegaan, die als meester-metser, aannemer en groothandelaar met 50 arbeiders werkte en in 1870 niveau 7 van de patentbelasting haalde. Edouard Charles Van Halteren (°Br. 25.12.1866) (90) was notaris evenals zijn vader - deze laatste vestigde zich in de zaak van zijn huwelijksgetuige J.B. Vanderlinden, notaris en schepen van Brussel en hogere belastingbetaler in 1850 en 1860 - maar cumuleerde daarnaast nog de betrekking van professor aan de U.L.B.

De volgende groep was homogener qua evolutieschema. Zij beperkten zich tot hun beroep en trachtten hierin de hoogste top te

(86) Bev. 1890/1686; 1900/O2315; 1910/Y755. O.a. 1865/438. Reg. des pat. vader 1875, 4/181; zoon 1885 : 4/192.

(87) Bev. 1856/T1142; 1866/T581; 1876/U289; 1890/W1126; 1900/W2302; 1910/X62. G.a. 1833/1203. H.a. 1822/233; 1811/402. O.a. 1914/1183; 1914/266.

(88) Bev. 1856/T434; 1866/R526; 1876/M133; 1890/X124; 1900/X942; 1910/X2589. H.akte 1903(1292); O.a. 1881/2606; 1891/2786. Kadaster Brussel : ancien 5, nouveau 2, art. 355, art. 2461. Ibid. ancien 3, nouveau 10, art. 2451, art. 499, nr. 10, art. 833, nrs. 1-12, art. 2604, nrs. 2-8, 14-16. *Le recueil financier*, 1914, blz. 1622.

(89) Bev. 1856/E461; 1866/D453; 1876/W43; 1890/X1210; 1900/X2822; 1910/W1096. G.a. 1860/4365. O.a. 1886/5038. Reg. des pat. 1860, 7/4-15; 1870, 7/1030; 1880, 9/390.

(90) Bev. 1856/U851; 1866/S241; 1876/C1023; 1890/D1736; 1900/R344; 1920/18/3568. Cum. niveau van J.B. Vanderkinderen op basis van pers. bel. van 1850 = 493 F = 83.

bereiken. Daarnaast poogden zij zich in de elite te integreren door hun huwelijk in families die reeds brede vertakkingen hadden in de gegoede middens. Een type-voorbeeld van deze ontwikkeling was de familie van Jean Prosper Pierre Van Nerom (°Br. 12.5.1866) (91). Omwille van die verwantschap leek het ons hier interessant af te wijken van de horizontale beschrijving familietak per familietak en over te schakelen op het verticaal verloop generatie per generatie.

	— Jean Prosper (°1829)	— Daniël (†1820)
VAN NEROM Jean Prosper (°1866)		DECKERS Elisabeth
	CRABBE Jeanne Marie (°1837)	— Pierre (°1802)
		MOONENS Marie Thérèse (°1803)
	— Charles (°1831)	— Jean Corneille (†1823)
BAESTEN Louise (°1873)		VAN HOEGAERDEN Jeanne — Jean (°1803)
	MERSMAN Jeanne (°1844)	VERHULST Jeanne Cathérine (°1817)

Daniël Van Nerom was de zoon van een spekslager. Aanvankelijk bleef hij in het ambacht van zijn vader; dan ging hij in de handel. Hij huwde de zuster van een leerlooier. De ondertekenende getuigen schetsen zeer goed zijn sociaal milieu en dat van zijn vrouw : een leerlooier, een goudsmid, een kleermaker en een landbouwer.

Crabbe Pierre was de zoon van een slager. Zoals Daniël Van Nerom beoefende hij het beroep van zijn vader. Zijn schoonvader was slachter, zijn schoonmoeder caféhoudster. In 1860 behoorde hij tot de hogere belastingbetalers (92). Jean Corneille Baesten was de zoon van een Antwerpse nijveraar. Aanvankelijk fabrikant werd hij herbergier, beroep dat door zijn schoonvader als waard van het "Hotel van Vlaanderen" beoefend werd.

Jean Mersman werd geboren als zijn vader nog café hield. Bij zijn huwelijk was zijn moeder weduwe en hotelhoudster. Jean was de enige van deze generatie, die op een beroep met meer aanzien

(91) Bev. 1856/S1078, S58, E345; 1866/T255, R/862, C/710; 1876/R1685, D/207; 1890/S260, W1188, X114; 1900/W2097; 1910/X1426. G.a. 1802/1710; 1803/2591; 1803/2179; 1817/2675; 1829/2450. H.a. 1820/187; 1823/750; 1823/203; 1838/843. O.a. 1859/1038; 1867/5239; 1866/979; 1881/2500; 1899/718.

(92) Kiezerslijst 1860 : Crabbe Pierre, vleeshouwer, °Br. 6.4.1802 : 687 F grond-, 302 F personele en 56 F patentbelasting.

overschakelde. Hij werd advocaat, huwde de dochter van een schepen van de stad Brussel en werd zelf gemeenteraadslid. Steunende op zijn personele belasting van 1880 behoorde hij tot de basis van de brede top van de Brusselse piramide.

De derde generatie spruitte dus voort uit middenstandskringen van spekslagers, slagers, café en hotelhouders en bleef op één na in het beroep van vader. Twee families schoven naar de top. Het is opvallend dat het telkens de familie van de huwende vrouw was. De actieve belangstelling voor de gemeentelijke politiek van Jean Mersman schijnt bepaald te zijn geweest door zijn schoonvader.

Jean Prosper senior Van Nerom van de 2de generatie brak met het beroep van vader. Hij werd advocaat, maar huwde toch in de beroepskringen van zijn vader. Zijn schoonvader behoorde als hogere belastingbetaler reeds tot de gegoede stand van Brussel. Jean Prosper senior zelf werd kiesbaar omstreeks 1895.

Hetzelfde politieke privilege verwierf Charles Baesten rond 1875. Hij was hotelier zoals zijn moeder-weduwe en huwde in een belangrijke Brusselse advocatenfamilie.

Op het ogenblik dat Jean Prosper junior Van Nerom de leeftijdsgrens van de kiesbaarheid bereikt had werd hij verkiesbaar. Hij maakte carrière in de rechterlijke wereld : advocaat, rechter bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel en uiteindelijk in de periode 1910-1920 voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

Het mag hier wel onderstreept worden, dat de situering van deze familie, evenals trouwens voor vele andere, aanzienlijk zou kunnen aangevuld worden door de verwantschappen met andere voorname families. De familie van Nerom was niet alleen familiaal verbonden met de Crabbe's, de Baestens', en de Mersmans', maar ook nog verwant met de Damiens', de Morels en de Annemans' (93). Allemaal families, die in de loop van 1850 tot 1914 een hele rij personen in de top telden. Maar ofwel woonden de jongere generatie kiesbaren in de randgemeenten rond Brussel, ofwel was die bepaalde tak in mannelijke linie uitgestorven, zodat zij voor afzonderlijke

(93) *L'intermédiaire des généalogistes* 1965, 115,1, pp. 6-12. Damiens : Bev. 1856/K28, V419; 1866/N439, V607; 1876/S1127, M1707; 1890/R1867; 1900/R1848, B811; 1910/R1731. G.a. 1803/2591; 1817/2675. H.a. 1838/843; 1869/1094. O.a. 1866/979; 1887/1436; 1890/40; 1905/3352; 1946/2023.

Annemans : Bev. 1856/R115, M18; 1866/A712, M374, O18; 1876/J456, P419, P350; 1890/P1840, P2509; 1900/P2537; 1910/A1844.

Morel : *Annuaire de la noblesse* 1910,1, pp. 57-74. Bev. 1856/T823, C732; 1866/V230, T711, V504, V954; 1876/U1885; 1890/X221, W1720; 1900/Y743, Y1641; 1910/X382, Y519. G.a. 1808/2279; 1816/1104; 1828/4115; 1840/2166. H.a. 1836/118; 1873/1681. O.a. 1857/4987; 1888/427; 1911/73.

behandeling niet in aanmerking kwamen. Sleutelfiguur van deze verwantschap was Jean Mersman (^o1803), die de groep langs Morel dan weer verbond met de familie Allard, zodat uiteindelijk de Brusselse kiesbaren van 1914 uit enkele familiale groepen werden samengesteld. Op deze verwantschappen komen we later nog terug.

Edouard Leonce Brifaut (^oBr. 7.10.1846) (94) eigenaar-
rentenier zoals zijn vader en zijn broer, was belangrijk voor de
verwantschap met een topfiguur uit de Brusselse high society, die
echter in onze lijst van de te Brussel geboren kiesbaren niet kon
voorkomen, omdat hij in 1914 geen 40 jaar oud was : Edmond
Carton de Wiart. Een zuster van Edouard Brifaut was gehuwd met
Albert Carton de Wiart. De zoon van zijn oom Riego Benjamin
(^o1825) was Edmond (^o1876) (95). Deze doctor in de rechten,
politieke en sociale wetenschappen, lid van verschillende commissies,
professor in financiële wetenschappen aan de universiteit van Leuven,
secretaris van de koning, financieel deskundige van de Belgische
regering in verschillende internationale commissies, was in 1914 nog
maar 38 jaar en reeds beheerder van 25 N.V.'s (96). In de rij van de
Brusselse beheerders van 1914 was hij één van de acht, die in 23 tot
30 beheerraden zetelden (97).

Ook Charles Martin Christiaens (^oBr. 12.11.1865) (98),
Edouard Henri François Desmet (^oBr. 22.10.1842) (99) en Léon
(94) Bev. 1866/V252, V656; 1876/U107; 1890/W1490; 1900/X1. O.a.
1878/3486; 1884/3876. Kadaster Brussel ancien 9, nouveau 5, art. 1108, art.
965, nr. 8, art. 28, nr. 153, art. 278, nr. 5, art. 1300, nrs. 2, 3, 7. Ibid., ancien 6,
nouveau 3, art. 2472, art. 964, nrs. 11 en 15.

(95) *Ann. de la noblesse belge* 1910, pp. 57-74. Bev. 1890/W81; 1900/W130;
1910/W593. *La Belgique active* (1931), p. 114.

(96) *Le recueil financier* 1914, pp. 71, 72, 149, 771, 1180, 1181, 377, 391, 429,
461, 467, 277, 297, 540, 1083, 1458, 29, 50, 189, 1013, 1015, 1191, 1218,
1007.

(97) Cum. niveau binnen de tot. reeks beheerders in Belgische N.V.'s : 100.

(98) Bev. 1876/H639, T890, M636; 1890/L250; 1900/L1203, X1456;
1910/M642. H.a. 1857/995. O.a. 1906/2831. WOUTERS (H.), *Documenten
betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging ten tijde van de 1e
Internationale (1866-1880)*, D. II, p. 1140. Kadaster Brussel nouveau 10, ancien
3 : art. 2451; art. 499,10; art. 833,1-12; art. 2604,2-8, 14-16; art. 2602; art.
2451,56, 58, 62, 64.

(99) Bev. 1856/U515; 1866/U529, C618; 1876/S2071, C1158; 1890/C972;
1900/C1338. O.a. 1886/651; 1888/673. Reg. des patentables 1860, wijk 6, nr.
791, 13b + 13b = 10,60 F = klasse 2. Ibid., 1870, wijk 6, nr. 161 en 1880, wijk
6, nr. 170, 11b + 13b = 25,30 F = klasse 3.

WITTE (E.), *Verkiezingen voor de Brusselse gemeenteraad (1838-1848)*,
Licentiaatsverhandeling R.U.G., pp. 151-152. Reg. des patentables, 1870, wijk 6,
nr. 162 en 1875, wijk 6 nr. 171 : 10b = klasse 3; 1880, wijk 7 nr. 1123 en 1890,
wijk 1 nr. 831 : 9b = klasse 3.

Paul Marie Moerman (°Br. 9.8.1864) (100) beperkten zich tot hun beroep van respectievelijk meubelfabrikant, geneesheer en groothandelaar (de laatste heeft achtereenvolgens een hele reeks beroepen uitgeoefend) en huwden in notabele families met brede vertakkingen in het gegoede milieu.

De laatste groep van II combineerde de cumulatie en het huwelijk in vooraanstaande middens. Typisch voorbeeld hiervan was Charles Marie Edouard Brunard (°Br. 25.12.1868) (101). De oudste generatie Charles (°1816) was koopman en behoorde in 1850 nog niet tot de brede Brusselse top. In 1860 werd hij in klasse 8b van de patentbelasting ingedeeld, wat overeenstemt met niveau 4 van onze indeling (102). De patentbelasting had de handelaars in 4 groepen onderverdeeld. De groothandelaars met het buitenland konden gerangschikt worden in de twee hoogste klassen van het tarief b (in onze indeling klasse 9 en 10). De handelaars met het buitenland werden volgens de grootte van hun handel ingedeeld van klasse 5b tot en met 2b (klasse 6 tot en met 9). De groothandelaars, die zich tot de binnenlandse markt beperkten konden vallen in klasse 6 tot en met 3b (5 tot 8). Uiteindelijk de handelaars zoals Charles Brunard konden gerangschikt worden van klasse 13b tot en met 7b (2 tot 4) (103). Ondanks de eerder bescheiden rol van Charles Brunard deed de familie een grote sprong in de 2de helft van de XIXde eeuw. Binnen de periode 1875-1914 werden 4 Brunards kiesbaar tot de senaat (104). Een van die vier was Edouard (°1843), vader van Charles Marie, die reeds in 1870 op de lijsten van hogere belastingbetalers voorkwam (105) en onmiddellijk na het voldoen aan de leeftijdsvoorwaarde kiesbaar werd. In 1885 had hij grondbezit in 16 gemeenten. Hij bleef kiesbaar tot in 1914, zodat deze tak Brunard in 1914 minimum twee kiesbaren telde. Immers omstreeks 1910 werd zijn zoon Charles, advocaat, beheerder van N.V.'s (106) en eigenaar, ook politiek geprivilegieerd. Charles huwde in de

(100) H.a. 1863/822; 1889/1772. O.a. 1837/3403.

(101) Bev. 1856/D220; 1866/D129, Y27; 1876/C472, D1406, Z255; 1890/C463, Z691, Z431; 1900/D1636, Y432; 1910/Y844. O.a. 1882/4142; 1889/2079. Kadaster Brussel ancien 9, nouveau 5, art. 216 nr. 463, art. 1188. Ibid. art. 1188, art. 382 nr. 4, art. 403 nrs. 4-5, art. 3225.

(102) Registre des patentables, 1860, wijk 5, nr. 722.

(103) Pandectes belges, Brussel 1903, dl. 74, pp. 346-347, nrs. 350-353.

(104) Brunard Dominique, °Baissy-Thy 24.4.1791, Kiesbaar omstreeks 1875. Broer van Charles (°1816?). Brunard Dominique, °Baissy-Thy 10.9.1844, kiesbaar omstreeks 1890. Broer van Edouard? Brunard Hubert, °Br. 9.8.1846, kiesbaar omstreeks 1895 tot 1914. Broer van Edouard?

(105) Kiezerslijst 1870 : 608 F grond- en 194 F patentbelasting.

(106) *Le recueil financier 1900-1901*, p. 502. *Ibid.*, 1914, pp. 423, 1408.

vooraanstaande familie Peltzer van Verviers en kreeg op die manier aansluiting met de Orbans, een familie van industriëlen. Hierop komen we terug bij de bespreking van groep III.

Eugène de la Hault (°Br. 5.9.1854) (107), bankier beheerder, Jean Charles Joseph Jacobs (°Br. 28.1.1862) (108), geneesheer en professor aan de U.L.B., François Steens (°Br. 6.10.1849) (109), groothandelaar en liberaal provinciaal en gemeentelijk politicus, Théodore Taymans (°Br. 27.7.1854) (110), notaris van de koning, - familie die tengevolge van de integratie van de 3de generatie in de elite in feite reeds tot groep III behoorde -, Fernand Van den Corput (°Br. 11.7.1862) (111), advocaat en beheerder, Lucien Auguste Marie Vandevin (°Br. 5.10.1848) (112), bankier, directeur van de Nationale bank en beheerder, Edouard Van Nuffel d'Heynsbroeck (°Br. 25.7.1864) (113), advocaat en beheerder, huwden daarenboven allen in gezinnen, die reeds begonnen waren hun verwantschap in de goede middens uit te breiden.

(107) Bev. 1856/W437; 1866/V265; 1876/S2175; 1890/T1584; 1900/T1966; 1910/U1565. A.D.L.N. 1870, p. 307; 1872, p. 251; 1898, I, p. 171. Reg. des pat. 1890, 6/648. *Le recueil financier* 1914 : pp. 1548, 1220.

(108) Bev. 1856/K28, K55, S674; 1866/S222, U115, T267; 1876/L1261, R2176, S569; 1890/L313, D1797, S1067; 1900/L1277, D1681; 1910/D1867. G.a. 1799/1786, 1805/2076, 1821/418, 1830/1669. H.a. 1822/498, 1860/646. O.a. 1859/3575, 1880/4207. Reg. des pat. 1850, 2/256; 1860, 2/375; 1870, 2/1242.

(109) Bev. 1856/S110; 1866/Y288; 1876/S1131, H2475; 1890/R380, Z526; 1900/R339, Y538; 1910/Y765. G.a. 1826/733+902+933. H.a. 1820/759; 1849/40. O.a. 1879/5531. Registre des patentables 1880, wijk 5, nr. 470; 1890, wijk 5, nr. 1146 : 7b = klasse 4. *La Belgique active* (1931). H. DEMEUR, *Les sociétés anonymes de Belgique à partir de 1865*, dl. 2, pp. 1-49. Registre des patentables 1880, wijk 5, nr. 471 : 7b = klasse 4.

(110) Bev. 1856/P381; 1866/O714; 1876/O1978; 1890/C959; 1900/C1318; 1910/C1263. G.a. 1826/865; 1854/2878. H.a. 1851/810; 1877/1347. O.a. 1887/1360. *L'intermédiaire des généalogistes*, 109, 1, 1964, pp. 1-17. Reg. des pat. 1880, 1/170; 1885, 1/368; 1890, 1/499.

(111) H.a. 1815/486. G.a. 1821/1157. A.D.L.N. 1926, II, p. 162.

(112) Bev. 1856/H88; 1866/I606; 1876/D143; 1890/C1743; 1900/D405. G.a. 1812/1063; 1830/3185. H.a. 1854/773. J. LAUREYSSENS, *De Naamloze Vennootschappen in de industrie en in het verkeerswezen (1819-1857)* Doctoraatsproefschrift 1970, R.U.G.. Index personen 191-192. *Le recueil financier*, 1914, pp. 103, 669, 460, 1464, 1331, 264.

(113) A.D.L.N. 1869, p. 163; 1895, II, p. 170; 1912, I, p. 179. G.a. 1839/957; 1841/845. *Le recueil financier* 1914, pp. 109, 669.

**C. De families, waarvan de 3de generatie reeds tot de
gegoede burgerij behoorde (1ste helft van de XIXde eeuw).**

Het onderscheid tussen deze groep en de twee vorige was groter dan het verschil tussen groepen I en II. Dit was reeds duidelijk bij de vergelijking van de leeftijdsstructuur, de gemiddelde kiesbaarheidsleeftijd per leeftijdscategorie en de beroepsstructuur. Daarenboven werd de frequentie van de uitoefening van hetzelfde beroep van de ene generatie op de andere merkbaar groter. Deze groep had zich materieel reeds vroeg ingeschakeld in de goegede burgerij. Vandaar dat zich ook vroeger de ambitie om zich te integreren in de groep van de beslissende elite manifesteerde. De middelen voor die integratie waren dezelfde als bij groep II: cumulatie van mandaten en betrekkingen in de economische, administratieve en politieke sectoren en huwelijken in families met brede vertakkingen in vooraanstaande middens. Dit laatste fenomeen ging zich zo sterk uiten dat deze groep niet alleen een eenheid werd op basis van eenzelfde evolutiepatroon, maar ook een eenheid op basis van familiale verwantschap. De groep kan in zijn geheel behandeld worden aan de hand van enkele types, omdat zij uiteraard in ontwikkeling veel homogener was dan de vorige groepen. Reeds in 1850 hadden de leden van deze groep een soliede financiële basis. Gedurende driekwart eeuw hadden zij deze weten te bewaren of versterken. Al diegenen die zich niet binnen de groep wisten te handhaven waren in 1914 verdwenen en kwamen derhalve niet voor in de steekproef. Qua evolutie was het dus een betrekkelijk homogene groep. Toch bevonden zich binnen deze groep enkele genaturaliseerde vreemdelingen en een handvol edellieden, die wij omwille van hun specifiek karakter afzonderlijk zullen beschrijven. In deze groep was Josse Allard (°Br. 9.5.1868) (114) het voorbeeld bij uitstek van de bankier-beheerder. Op het ogenblik dat Josse Allard aan de leeftijdsvoorwaarde voldeed werd hij kiesbaar tot de senaat. Zijn vader, Victor Odilon, die toen nog leefde, was dat ook. Vader en zoon kiesbaar op hetzelfde ogenblik; dat kwam zelden voor. De familie Allard had een stevige positie in de top bereikt: een tot op zekere hoogte gesplitst kapitaal van één familietak in rechté lijn leverde twee politiek-bevoorrechten op. Rijkdom was een noodzakelijke voorwaarde om tot de top van de sociale piramide te behoren, maar het was geen voldoende reden om een beslissende rol in de samenleving te spelen. Beslissingsmacht werd na de

(114) Bev. 1856/T143a. W774; 1866/T404, U151, U893, U292; 1876/B1301, W12; 1890/W1502; 1900/X15; 1910/W2769.

fortuinsvoorwaarde afhankelijk van het aanvoelen en inspelen op ontwikkelingslijnen, die de geschiedenis achteraf als de gunstige factoren van het succes bestempelt. Van deze hypothese was Josse Allard en zijn familie een stekelig voorbeeld. Het was een gunstige tijd voor hem, want de vruchtbaarste periode in zijn leven, nl. van 27 tot 52 jaar, viel samen met een economisch gunstige periode van lange duur (115). Deze opwaartse beweging begon omstreeks 1895 en uitte zich ondermeer in nieuwe technische vervolmakingen, een veelzijdige toepassing van de elektriciteit en een merkwaardige uitbreiding van de betrekkingen met vreemde landen (116). Deze aan gang zijnde ontwikkeling heeft bankier Josse Allard aangevoeld en daarnaar heeft hij gehandeld. Hij had een actieve belangstelling voor elektrische ondernemingen en buurtspoorwegen. Op 31-jarige leeftijd was hij reeds beheerder van 11 N.V.'s (117). Van 5 ervan is zijn kapitaalsinbreng bij de stichting bekend (118) :

Compagnie immobilière d'Égypte : 680 aandelen van 250 F.

Société des tramways-unis de Bucarest : 8500 aandelen van 100 F.

Tramways Est-Ouest de Liège et extensions : 200 aandelen van 250 F.

Société financière de transports et d'entreprises industrielles : 2820 aandelen van 500 F.

Société des mines d'or du Katchbar : 1000 aandelen van 100 F.

In 1912 was hij beheerder in 29 N.V.'s en behoorde hij tot het exclusieve groepje van 12 Brusselse beheerders op 1119, die in meer dan 22 beheerraden van Belgische naamloze vennootschappen zitting hadden (119). Deze N.V.'s, waarvan hij beheerder was, concentreerden vooral hun aandacht op de uitbating van ondernemingen in vreemde landen zoals Italië, Spanje, Roemenië, Bulgarije, Griekenland, Egypte, Kongo, waar reeds een sterke penetratie van Belgisch kapitaal had plaats gevonden (120) en Argentinië. Rechtstreeks en onrechtstreeks nam hij aan stichtingen deel. Dit moge blijken uit onderstaande tabel (121), waarin de

(115) F. BAUDHUIN, *Belgique 1900-1960. Explication économique de notre temps*, Leuven, 1961, pp. 30-31.

(116) B.S. CHLEPNER, *Le marché financier depuis cent ans*, Brussel, 1930, p. 72.

(117) *Le recueil financier* 1900-1901, pp. 120, 182, 194, 252, 263, 288, 322, 559, 781, 945, 975.

(118) *Ibidem*, pp. 194, 252, 263, 322, 559.

(119) *Ibidem*, 1914, pp. 114, 119, 128, 168, 223, 243, 284, 314, 318, 539, 563, 569, 586, 997, 1010, 1150, 1172, 1181, 1205, 1218, 1223, 1225, 1403, 1524, 1526, 1527, 1607, 1669.

(120) B.S. CHLEPNER, *op. cit.*, p. 82.

(121) *Le recueil financier*, 1914, pp. 243, 223, 586, 1205.

procentuele kapitaalsinbreng van Josse Allard in de Société financière de transports et d'entreprises industrielles opgetekend werd. Wij weten reeds dat deze financiële trust voor een belangrijk deel door Josse Allard onderschreven werd

	Stichtings- jaar	J. Allard	Soc. Fin.
Tramways-Unis de Bucarest	1899	10,6%	8,7%
Tramways de Barcelone	1905	13,0%	36,6%
Compagnie de Services Urbains	1905	5,0%	12,5%
Tramways de Buenos-Ayres	1907	1,5%	5,7%

Hij zetelde ook nog in de beheerraad van 10 financiële ondernemingen. In 7 ervan had hij belangrijke participaties (122). Twee van deze N.V.'s waren de Crédit Anversois en de Banque Belge pour l'étranger, die in 1913 2 van de 11 belangrijkste banken in België waren (123). Hij interesseerde zich ook voor suikerraffinaderijen. De Sucrierie et raffinerie de Roustchouck in Bulgarije kontroleerde hij voor 50%. Medestichter van deze onderneming was de kommanditaire vennootschap, La Banque Josse Allard et Cie à Paris, een buitenlandse onderneming (124). Het is vrijwel onmogelijk de totale activiteit van Allard vast te stellen. Dat is ook onze bedoeling niet. We trachten alleen maar aan te tonen dat Josse Allard een uitzonderlijke plaats bekleedde in de Brusselse high society. Hij speelde een merkwaardige rol in het financiële leven. Hij kon dit, want hij kwam uit een zeer rijke familie. De overgrootvader van Josse, nl. Martin (°1771), in het begin van zijn loopbaan nog een schoenmaker, werd op de Brusselse kiezerslijsten van 1836 en 1840, dus op het einde van zijn leven, vermeld als eigenaar-rentenier met een belasting van 1.220 F. Zijn grootvader, Joseph Allard (°1805) was directeur van de muntslag en bankier en verscheen als eerste van zijn familie als kiesbare tot de senaat omstreeks 1860. Maar er dient wel op gewezen te worden dat dit eerst gebeurde ongeveer 15 jaar na het verstrijken van de leeftijdsvoorwaarde van 40 jaar om verkiesbaar te worden. Zijn vader, Victor Odilon (°1840), werd onmiddellijk op zijn 40ste jaar kiesbaar. Hij ging nog een stap verder dan zijn vader in het verwerven van een elite-rol : naast het stichten en besturen van

(122) *Ibidem*, pp. 119, 168, 114, 128, 318, 1150, 1172, 1181, 1565, 1685.

(123) B.S. CHLEPNER, *op. cit.*, p. 97 : de Belgische banken waarvan de actiemiddelen de 100.000.000 F overtreffen.

(124) *Le recueil financier* 1914, p. 1517.

banken in België en in het buitenland engageerde hij zich in de nationale, gemeentelijke en partijpolitiek. Hij werd gemeenteraadslid en burgemeester van Ukkel en senator voor het arrondissement Brussel. Tevens was hij voorzitter van de onafhankelijk katholieke "Fédération des nationaux-indépendants" (125). De huwelijken verdienen nog apart onze aandacht. Het is opvallend dat bij iedere sprong van deze familietak Allard de kern ervan reeds aanwezig was bij de schoonvader. Dit zou wijzen op belangrijke inbreng en een bewust afsluiten van bepaalde allianties. Grootvader Joseph Allard werd bijna zeker in de geldhandel geduwd door zijn schoonvader, wisselagent Ipperseel (°1785). Wij vinden hem bij de gegoeden uit de brede Brusselse top. Hierbinnen maakte hij deel uit van een betrekkelijk omvangrijke subgroep van lager kwalitatief niveau, maar die qua hiërarchische plaats toch reeds een betrekkelijk hoge trap op de sociale ladder bereikte (126). Ook tussen Victor Allard en diens schoonvader Louis Faignart (°1803) waren er opvallende gelijkenissen. Faignart was advocaat, suikerfabrikant en eigenaar en hield zich actief bezig met het politieke beheer van zijn provincie als provincieraadslid van Henegouwen van 1843 tot 1847 en als volksvertegenwoordiger voor Zinnik van 1847 tot 1864 (127). Dit politiek engagement vinden wij achteraf ook terug bij zijn schoonzoon. Waarschijnlijk was deze Faignart ook de gangmaker van zijn kleinzoon Josse als financier en beheerder van N.V.'s. Hij was immers beheerder van verschillende N.V.'s die typisch waren voor de periode 1835-1865: spoorwegen en koolmijnen (128). Josse Allard huwde met een lid uit de beroemde familie Saint-Paul de Sincay, die als grote moderne ondernemers de "Société de la Vieille-Montagne" een enorme expansie en internationale rol bezorgd hebben (129). De familie Allard bereikte de top rond 1860 in de persoon van grootvader Joseph. Zijn zoon kon dit dan ook duidelijk manifesteren door het huwelijk van zijn enige dochter Suzanna (°1866) met graaf Guillaume Van der Straten-Ponthoz (°1854). Dit was een oude adellijke grootgrondbezittersfamilie uit de provincie Namen (130).

(125) *Le parlement belge* 1900-1902, p. 434.

(126) Cumulatief niveau op basis van de pers. bel. v. 1850 300 F = 68.

(127) A. SCHELLER, *Statistique personnelle des ministres et des corps législatifs constitués en Belgique depuis 1830*, Brussel, 1857, p. 169.

(128) J. LAUREYSENS, *op. cit.*, p. 90.

(129) M. COLLE-MICHEL, *Les archives de la société des mines et fonderies de zinc de la Vieille-Montagne*, pp. 12, 18.

(130) Bev. 1866/V66; 1876/Z228; 1890/Z409, W459; 1900/X2656, X1351, X2858; 1910/X825, X4664. *Annuaire de la Noblesse* 1898, II, pp. 2266-2267. *Almanach Royal* 1857, p. 21; 1870, p. 21.

Grootvader Louis Marie was lid van de provinciale Staten en daarna senator voor Luxemburg en Luik in het onafhankelijk België. Twee punten zijn hier van belang. Een steeds verdere splitsing van het grondbezit van deze familie kon blijvende rijkdom en aanzien niet verzekeren. Drie middelen heeft deze tak dan aangewend om te overleven. Hun adellijk prestige bezorgde de jongere generaties hoge posten in de administratie, de diplomatie en het leger : de vader van Guillaume, nl. Ignace (°1814) werd artilleriesofficier. Zijn zonen Guillaume en Philippe (°1856) volgden het voorbeeld van hun vader. Charles (°1849) werd kabinetschef van de minister van buitenlandse zaken, buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister, terwijl zijn broer Pierre Fortuné (°1851) directeur-generaal van het ministerie van buitenlandse zaken werd. Daarnaast gaven zij hun adellijke naam voor beheerdersfuncties in N.V.'s. We weten trouwens met hoeveel ijver André Langrand-Dumonceau de beheerraden van zijn ondernemingen aantrekkelijk trachtte te maken met namen van oude adellijke families. Ignace werd niet alleen beheerder, maar persoonlijke raadgever van André Langrand. Hij heeft zich trouwens nauwgezet gekweten van zijn taak om allerlei op touw gezette ondernemingen van Langrand grondig te bestuderen, waarvoor hij vorstelĳk betaald werd (131). Zijn zoon Charles heeft zich ook beziggehouden met het stichten en beheren van koloniale ondernemingen en één mijnuitbating, maar was hierin minder succesrijk; twee van deze ondernemingen leden ernstige verliezen in de periode vóór Wereldoorlog I (132). Een ander opvallend fenomeen waren de huwelĳken van deze tak in families van industriëlen en financiers. Graaf Ignace huwde met een dochter van de gekende - niet het minst in arbeidersmiddens - lakenfabrikant de Biolley (°1789) (133). Verder huwde zijn zoon Guillaume in de familie Allard en Charles in de familie Doffegnies, die grote belangen had in de Société Générale. Een ander punt bleef een open vraag. Rechtstreeks met Van der Straten-Ponthoz en onrechtstreeks met Prosper Crabbe (134) was de familie Allard familiaal verbonden met de raadgevers van André Langrand-Dumonceau. Werd de draad van het streven van deze promotor, nl. om het kapitaal te "christianiseren" terug opgenomen door Victor en Josse Allard? Indien dit zo was, dan was er wel een verschil : Victor en Josse Allard

(131) G. JACQUEMYNS, *Langrand-Dumonceau, promoteur d'une puissance financière catholique*, DI, III, pp. 130-133.

(132) *Le recueil financier* 1914, pp. 51, 489, 787, 1609.

(133) *Annuaire de la Noblesse* 1889, II, p. 149. H. WOUTERS, *Documenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging (1831-1853)*, I, p. 434.

(134) Zie G. JACQUEMYNS, *op. cit.*, pp. 156-158.

slaagden.

Emmanuel Oscar Philippe Crabbe (°Br. 9.1.1867) (135) en diens oom Oscar Louis Eugène (°Br. 4.3.1839) (136), beiden verkiesbaar in 1914, waren rechtstreeks verwant met de familie Allard. Ook hier merken we een snelle ontwikkeling vanuit de middenstand naar de gegoede burgerij. Van zodra zij op een hoger niveau kwamen, schakelde de 2de generatie over op de geldhandel : wisselagent. Hierin werden de Crabbe's sterk gestimuleerd door hun huwelijk in bankiersmiddens - de familie Allard en Dereine - en door de wet van 30.12.1867, die een einde stelde aan de beperking van het aantal wisselagenten (137). De jongste generatie huwde evenals Josse Allard in een adellijke familie. Ook de kiesbare Paul Emile Louis Demot (°Br. 4.1.1865) (138) was verwant met de familie Allard. Paul huwde een dochter van Gustave Allard (°1838), een politieke relatie van zijn vader Emile (°1835) in de Brusselse gemeenteraad en een volle neef van Victor Odilon Allard. Emile Demot, zoon van de financier van de "Galeries Saint Hubert" (139), was advocaat aan het hof van beroep en huwde in de advocatenfamilie Orts. Deze was actief geïnteresseerd in de politiek. Grootvader Louis Orts (°1786) was gemeenteraadslid en schepen van de stad Brussel en parlamentslid (140). Identiek dezelfde mandaten heeft zijn zoon Auguste waargenomen. Deze laatste introduceerde zijn schoonzoon

(135) Bev. 1846/K864; 1856/H603, T536; 1866/R305; 1876/Z52, U171; 1890/W154, Z73; 1900/W2259; 1910/W2504. G.a. 1827/771. H.a. 1825/660; 1859/349. *La Belgique active. Monographie des communes belges et biographie des personnalités*, Bruxelles, (1931), p. 131. Régistre des patentables 1880, sectie 5, nr. 414 : 3b = klasse 8. Ibidem, 1890, sectie 5, nr. 1171 : 2b = klasse 9. Ibid. 1860, sectie 5, nr. 163 : 5b = klasse 6. Ibid. 1870, sectie 5, nr. 423 : 3b = klasse 8. *Le recueil financier*, 1914, pp. 181, 182, 204, 433, 1167. J. LAUREYSENS, *op. cit.*, p. 31.

(136) Bev. 1846/K864; 1856/H603; 1866/R204; 1876/S1177; 1890/T778, X3941; 1900/T717, X2249; 1910/T920, X3941. G.a. 1839/841. H.a. 1825/660; 1867/910; 1843/822. O.a. 1903/696; 1920/2528.

(137) B.S. CHLEPNER, *Le marché financier belge depuis cent ans*, 1913, p. 46 en vlg. Vóór de nieuwe wet waren de beurzen officiële instellingen, die door het rijksbestuur gecontroleerd werden. Het aantal wisselagenten was beperkt en zij werden benoemd door het rijksbestuur. Op het ogenblik van de nieuwe wet waren er 28 officiële wisselagenten aan de beurs van Brussel. In 1870-1871 waren er 200.

(139) Bev. 1856/D551, S966, D950, C/751; 1866/C58, E513, R486; 1876/D425, Z449; 1890/D235; 1900/D528, A396. G.a. 1811/1411; 1864/5943. H.a. 1863/1014. O.a. 1854/3123; 1872/2681; 1909/3384.

(140) Galeries St.-Hubert du 18 au 28 juin. Commémoration du centenaire 1947. Rede uitgesproken door Fr. Van Kalken bij academische zitting : p. 8.

Emile Demot : eerst gemeenteraadslid en daarna burgemeester van Brussel en volksvertegenwoordiger. In deze groep waren er verschillende families met twee verkiesbaren in 1914. De Crabbe's waren daarvan reeds een voorbeeld. Hier was het neef en oom. In de volgende gevallen waren het broers. Maurice Isidore (°Br. 15.3.1864) en Georges Auguste Benoidt (°Br. 29.8.1865) (141) kwamen uit een familie, die gedurende de 2de generatie een zekere vertraging in de groei had gekend. Charles (°Br. 7.3.1865) en Edouard Demeure (°Br. 6.6.1868) (143) waren zonen uit een magistratenfamilie. Als beheerder van 6 N.V.'s haalde Edouard in de totale reeks cumulatief niveau 70 en binnen de reeks Brusselse beheerders niveau 88. Charles werd advocaat-generaal bij het verbrekingshof en huwde de dochter van Mesdach de ter Kiele, procureur-generaal bij datzelfde hof.

In hoever de fortuinssituatie beïnvloed werd door het huwelijk wordt ons gedeeltelijk getoond door Jules Auguste Borel (°Br. 15.4.1865) (144). Immers door de inbreng van fabrieken van zijn schoonvader Valère Mabilie en van 470.000 F in goederen, ontving Jules 8000 kapitaals aandelen van 250 F en 10.000 dividendaardelen in de N.V. "Charles Vermot, Valère Mabilie et R. Pelgrims" (145). In 1914 zetelde Jules in 8 N.V.'s - binnen de rij van Brusselse beheerders betekende dit niveau 94 - waarvan twee banken, drie spoorwegondernemingen, één buurtspoorwegmaatschappij en twee Kongolese ondernemingen (146). In de "Comptoir général de Fonds publics" was zijn schoonvader medestichter en had deze laatste 1/4de van het stichtingskapitaal onderschreven (147). Jacques Eugène

(141) E. WITTE, *Verkiezingen voor de Brusselse gemeenteraad 1838-1848*, Licentiaatsverhandeling R.U.G., Bijlage, pp. 112-113. Cumulatief niveau van Louis Orts, op basis van de vermelde pers. bel. van 1850 : 317 F = 68.

(142) Bev. 1856/D883; 1866/V766; 1876/S24, T1556, R1867; 1890/S665, S1125, T1357; 1900/W1177, X3046, X500; 1900/X1720. G.a. 1829/1605. J. HANNES, *Nieuwe gegevens voor een sociaal-ekonomische studie van de Brusselse bevolking in de eerste helft van de 19de eeuw*, Licentiaatsverhandeling R.U.G., 1961, p. 147. *La Belgique active* (1831), p. 86.

(143) Bev. 1856/W286, D632, W495; 1866/V497, V742, C696; 1876/D1575, W748, W439, Z618, W1247, Z1090; 1890/C1848, X1004, X581, X466, X508; 1900/Y402, W493, X1678, Y245, Y452; 1910/W2760, X383. G.a. 1800/316; 1843/613; 1797/2388. H.a. 1868/945. O.a. 1865/3314; 1870/4814; 1869/5471; 1852/3129; 1886/514; 1895/1123; 1923/2052. *Le recueil financier* 1914, pp. 340, 1444, 565, 1071, 582. J. LAUREYSSENS, *op. cit.*, pp. 60, 5-6, 183. J. HANNES, *op. cit.*, pp. 162-163. E. WITTE, *op. cit.*, pp. 63-64.

(144) Bev. 1856/C587; 1866/U470; 1876/R1037; 1890/X1009; 1900/X2271; 1910/X4614. G.a. 1819(2647). Reg. des pat. 1870, 6/845.

(145) *Le recueil financier*, 1914, p. 1338.

(146) *Ibid.*, 1914, pp. 46, 86, 284, 867, 1160, 1338, 1617.

(147) *Ibid.*, 1914, p. 1617.

Poelaert (°Br. 16.7.1859) (148), notaris en gemeenteraadslid, zoon van een advocaat, huwde met de dochter van een notaris. De bewuste huwelijkspolitiek kan niet beter geschilderd worden dan in het geval Auguste Godefroid Dieudonné Scheyven (°Br. 10.7.1869) (149). Notaris en zoon van een notaris, afkomstig uit een notabele familie van Roermond, huwde hij een dochter van Georges De Laveleye (°1847), die in 1914 beheerder was van 36 N.V.'s en in die functie het hoogste cumulatieve niveau 100 bereikte. Zijn vader Henri (°1836) was gehuwd met een dochter van Auguste Bourgeois, waardoor deze familie verbonden werd met de verwante groep Capouillet-Cassel-Janssen, waarover verder nog gesproken wordt. Zo wij de huwelijken van de kinderen van Auguste Scheyven hierbij nog zouden betrekken, zou meer en meer duidelijk worden dat de personen van groep III een grote familiaal verbonden groep waren.

Hycacinthe Adolphe Edouard Tilmans (°Br. 5.7.1869) (150) was de zwakste figuur binnen deze groep. Zijn grootvader viel als modegoedmaker met 20 arbeiders en als winkelier met een afzet van 55.000 F in klasse 6 van de patentbelasting (151). Zijn vader werd hotelier en haalde klasse 9 of het hoogste niveau, dat men in dat beroep kon bereiken (152). Deze familie toonde weinig gelijkenis met de andere van groep III : geen cumulatie en geen vermenging met families, die breed vertakt waren in de zeer goeode middens.

Binnen deze groep waren er een aantal families, die rechtstreeks als aandeelhouders of beheerder met de Société Générale verbonden waren. Een van hen was de familie Capouillet (153). De Capouilletts waren afkomstig van Bergen en hadden zich in het begin van de XIXde eeuw in Brussel gevestigd. Van oudsher hadden zij zich

(148) Bev. 1856/W206, D754, V555, R428; 1866/U433, U450; 1876/S2051, S18; 1890/T1473; 1900/T1832. G.a. 1805/1682, 1807/1142, 1820/2683, 1822/3410, 1829/1457. H.a. 1815/94, 1833/649, 1857/1031, 1858/1120. O.a. 1872/3740, 1875/95, 1875/3201.

(149) Bev. 1856/U548, D762; 1866/S994, R453, D292; 1876/A1217, W72, U910; 1890/S1778, W1746, T105; 1910/T117, A1248. G.a. 1808/550. H.a. 1868/17, 1846/928. O.a. 1877/S228, 1894/2714. A.D.L.N. 1931-1932, pp. 205-215.

(150) Bev. 1856/H305; 1866/V355, U1615; 1876/R1885; 1890/S693; 1900/U1596; 1910/W1283. G.a. 1839/3333. O.a. 1873/1451.

(151) Reg. des pat. 1850, 8/437; 1860, 8/1490.

(152) Ibid., 1875, 5/508; 1880, 5/278; 1885, 5/771.

(153) Bev. 1856/N58, N183, D762; 1866/O654, L781, U665, D292, U193; 1876/R2166, D188, T1406, U910, W74; 1890/T1353, C1784, R386, W1746; 1900/T1737, R345, Y942; 1910/T1896, R348, Y664. G.a. 1808/550, 1846/928. H.a. 1814/428. O.a. 1889/138, 1931/2104.

toegelegd op het raffineren van suiker. Overgrootvader Jean Joseph oefende reeds dat beroep uit. Niet alle Capouillets waren in die tak werkzaam. Twee van zijn zonen gingen in de handel. Een van hen, Pierre Philippe (°1774), groothandelaar, lid van de kamer van koophandel van Brussel, hulprechter en rechter van de handelsrechtbank (154), werd directeur van de Société Générale en grondlegger van de familiebelangen in deze onderneming en haar dochterorganisaties (155). In 1838 bedroeg zijn vermelde belasting op de kiezerslijst 492 F. Zijn broer Alexis (°1775), grootvader van Pierre Philippe (°Br. 15.7.1850), en diens zonen Charles (°1817) en Pierre Marie (°1816) zetten het voorvaderlijk bedrijf verder. Deze laatste, suikerraffinadeur en groothandelaar en beheerder van N.V.'s, werd omstreeks 1864 kiesbaar. Charles was in 1860 hogere belastingbetaler (156). Een zuster van beide broers huwde Alexandre Levieux. Hun zoon Emile Marie Alexandre (°1846) werd op 40-jarige leeftijd kiesbaar en huwde de dochter van de zeer rijke en kiesbare Jean François Glibert (°1811), wiens vader en broer op dezelfde wijze politiek geprivilegieerd waren. Het belang en de topplaats op de sociale ladder van vader Charles moet niet meer onderstreept worden. De jongste generatie bestendigde de verworven positie. Alexis Jean (°1846), eigenaar-rentenier, bleef ongehuwd. Léontine (°1847) huwde met legerofficier en kiesbare Jules Henot (°1837). Marie Victoire huwde met een Antwerpse groothandelaar in hout. Ten slotte Pierre Philippe (°1850), werd omstreeks 1900 kiesbaar en huwde de kleindochter van Balthazar Bourgeois (°1767), een vooraanstaand Brussels magistraat : procureur des konings bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, vervolgens raadsheer bij het hof van beroep, dan voorzitter van dit hof en uiteindelijk raadsheer bij het verbrekingshof (157). In 1850 behoorde hij tot de basis van de Brusselse top (158). Zijn zoon Auguste (°1808), notaris, bleef bij die groep behoren (159). Zoals naderhand zal blijken was deze tak van de familie Bourgeois een enorm belangrijke schakel in de verwantschappen. Zelf nooit kiesbaar, huwelijkte Auguste drie dochters uit aan kiesbaren. De verworven positie bracht veranderingen mee in de beroepsbezigheden van de Capouillets. De oudere generaties waren actief als ondernemers-fabrikanten of als

(154) J. LAUREYSSENS, *op. cit.*, p. 21.

(155) *Morphologie des groupes financiers* Le Crisp (2e édition), 1966, p. 82.

(156) Kiezerslijst 1860 : 413 F grond-, 261 F personel en 73 F patentbelasting.

(157) E. WITTE, *op. cit.*, p. 31.

(158) Cumulatief niveau op basis van de vermelde pers. bel. van 1850 : 213 F = 39.

(159) Kiezerslijst 1860 : Bourgeois Auguste 93 F - 388 F - 269 F.

kooplieden. De jongere generatie had met de eigenlijke produktie nog weinig te maken. Pierre Philippe Capouillet was geen echte ondernemer meer maar een beheerder van grootgrondbezit te Brussel, Dilbeek, Groot-Bijgaarden, Kessel-Lo en Gingelom en van verschillende N.V.'s, ondermeer van de Société Générale, verzekeringsmaatschappijen, steenkoolmijnen, spoorwegen en een hoogoven. Ook was hij censor van de nationale bank (160). Zijn broer Alexis trad ook niet meer op als suikerraffineerder, hij rentenierde. Eens economisch de hoogste top bereikt als groothandelaar of industrieel treedt een verschuiving op in de activiteit. De verworven rijkdom wordt veiliggesteld in roerende en onroerende goederen.

Auguste De Lantsheere (°Br. 21.4.1870) (161), zoon van de minister van justitie, tevens gouverneur van de nationale bank en beheerder van N.V.'s, huwde Jeanne Baeyens, dochter van baron Ferdinand Livin, gouverneur van de Société Générale en beheerder van 20 N.V.'s in 1914, was zelf beheerder van 16 N.V.'s, wat hem binnen de reeks Brusselse beheerder in cumulatief niveau 99 rangschikte.

Ook de familie Drugman was van ouds geïnteresseerd in deze onderneming. De grootvader van **Edmond Jules Victor** (°Br. 27.1.1857) (162), nl. Victor (°1805), was advocaat en maakte carrière in de Société Générale. Van 1830 tot 1835 was hij agent van deze onderneming te Gent. Vervolgens werd hij directeur ervan. Binnen de periode 1835-1867 was hij beheerder van 29 N.V.'s (163). De verkiesbare tweeling **Auguste Constant** (°Br. 28.8.1857) (164) en **Constant Auguste Goffinet** waren beiden hofdignitarissen, diplomaten en officieren van de burgerwacht. Zeer waarschijnlijk vertegenwoordigde Constant het hof in de Société Générale van 1901

(160) *Le recueil financier*, 1914, pp. 103, 149, 758, 759, 416, 448, 359, 144.

(161) Bev. 1856/R319, P380; 1866/M476; 1876/B1298; 1890/Z797, W832; 1900/X775, W2041, R591; 1900/X2375, B913, R560. *Le recueil financier* 1901-1902 en 1914, personenindex A.D.L.N., 1910, II, pp. 36-37.

(162) Bev. 1856/E255; 1866/D133; 1876/D1418; 1890/D1443; 1900/D1647, Y423; 1910/D1824. G.a. 1805/112, 1830/323, 1830/2111, 1861/2165. H.a. 1852/832, 1859/556. O.a. 1868/1223, 1867/718, 1918/2111. *Annuaire des châteaux belges*: Drugman Edmond. *Le recueil financier*, 1914, pp. 391, 164, 1007, 135.

(163) J. LAUREYSSSENS, *op. cit.*, pp. 81-82.

(164) Bev. 1856/W159; 1866/W124; 1876/W744; 1890/X1002; 1900/X2260; 1910/X4601. A.D.L.N., 1869, p. 96; 1911, II, p. 140. *Le recueil financier*, 1900-1901, pp. 199, 39, 48, 62, 474; 1914, pp. 149, 1181, 451, 443, 479, 1160, 1011, 181, 723.

tot 1933 als commissaris (165). Nochtans had deze familie zelf een belangrijk aandelenpakket in deze onderneming. Dat was in hun bezit gekomen door het huwelijk van hun tante met Joseph Quairier, directeur van de Société Générale van 1875 tot 1903. Voor de buitengewone algemene vergadering van 1922 deponeerde deze familie het belangrijkste aandelenpakket ooit door een familie in depot gegeven (166). Als beheerders kwamen de broers Goffinet met 162 andere beheerders in contact. Welke relaties dat waren wordt duidelijk uit bijgaande tabel. Hierin werden allen opgenomen die samen met beiden of één van beiden in méér dan één beheerraad zetelden. Het gehalte van deze relaties wordt scherp getekend door de bijgevoegde cumulatieve niveaus. De Fierlant en Drugman werden eraan toegevoegd, daar zij samen met de Theux familiaal verwant waren met deze familie Goffinet.

(165) *Morphologie des groupes financiers* (2e édition), Centre de recherche et d'information socio-politiques, p. 84.

(166) *Ibidem*, p. 83.

	Etudes de pêcheries au Congo	Soc. Gén. de Belgique	Cie imm. de Belgique	Ch. de fer Braine-le- Comte à Gand	Ch. de fer Malines- Terneuzen	Charb. de Maurage	Charb. Nord du Flénu	Charb. André Dumont	Charb. Helchteren et Zolder	Soc. Anv. de sondages	Cie Ass. gén. sur la vie	Cie belge Ass. gén.	Linière gantoise	Océan	Cie Congo belge	Intern. forest. et mén. Congo	Cie du Katanga	Banque belge pour l'étranger	Soc. de fonçage	Aantal N.V.'s	Kumulatief niveau
Ridder Edm. Carton de Wiart	A	D	A	.	A	.	27	100
Baron Aug. Goffinet	A	13	99
Gaston Perlier	A	25	100
Graaf Hyp. d'Ursei	G	9	97
Baron Ferd. Baeyens	.	.	.	P	20	100
Jean Jadot	.	V.G	A	A-D	A	A	.	32	100
Baron Léon Janssen	.	.	A	A	A	.	42	100
Graaf de Smet de Naeyer	.	D	A	33	100
Emile Francqui	.	D	A	A	.	24	100
Pierre Capouillet	.	C	P-D	A	A	.	9	97
Graaf John d'Oultremont	.	C	A	A	.	11	99
Baron Const. Goffinet	.	C	.	A	.	P	P	A	A	.	.	A	C	.	9	97
Graaf 't Kint de Roodebeke	.	C	.	A	A	4	93
Pol Boël	A	8	97
Em. Boval	A	A-D	3	84
R. Warocqué	A	A	19	100
Baron Evence Coppée et fils	V-P	A-D	P	6	93
André Dumont	V-P	2xA	6	93
Paul Lippens	A	A	P	C	.	.	13	99
Alfred Orban	A	A	V-P	9	97
Nestor Deulin	A	A	A	7	97
Louis Jourdain	A	C	3	84
Louis Nève	C	A	4	93
Gaston Roelandts	A	.	.	.	C	A	5	93
Ed. Bunge	P	25	100
Alexis Mols	A	.	.	A	.	26	100
Albert Desmet	A	A	.	.	P	2	84
Th. de Lantsheere	A	A	4	93
Gaston Moeremans	A	A	3	84
Paul Terlinden	A	A	C	4	93
Graaf Albert de Theux de Meylandt	C	.	A	2	84
Baron Maurice de Flerlant	C	2	84
Edm. Drugman	.	.	C	4	93

Ook de families van Ferdinand (°Br. 19.1.1847) en Lucien Maskens (°Br. 17.5.1850) (167), van Josse Jean Jules Matthieu (°Br. 28.12.1857) (168), van Adhémar Prosper Morren (°Br. 3.11.1860) (169) en van Alfred Abdalla Orban (°Br. 26.3.1857) (170) hadden zeer vroeg van bij het ontstaan of kort daarna als aandeelhouders of beheerders belangen in de Société Générale.

Binnen groep III waren er enkele genaturaliseerde vreemdelingen. Wij willen ze kort afzonderlijk behandelen, daar zij een schuchtere aanduiding waren van een betrekkelijke grote en zeer belangrijke vreemde kolonie. Deze groep kon in onze steekproef niet voorkomen, daar de meesten in het buitenland geboren waren, zoals ondermeer Charles Balsler, beheerder van 9 N.V.'s en Raphaël de Bauer, beheerder van 21 N.V.'s, enz. en daar zij niet of nog niet genaturaliseerd waren. Velen stamden uit bankiersfamilies van het Ancien Régime : Hirsch auf Gereuth, Bisschoffsheim en integreerden zich wonderwel in de nieuwe economische structuur. Door hen kwam de verbinding tot stand tussen het oude handelskapitalisme en het nieuwe industriële kapitalisme. Zij droegen bij tot de vermenging van de traditionele bankier, de grondaristocraat en de nieuwe burger, rijkgeworden door industrie en handel (171). Jacques (°Br.

(167) Bev. 1856/E1023, U510; 1866/D139, U523, V952; 1876/D440, D1440, D1427, D1576, D1424; 1890/D1463, D1462, D1448; 1900/D1667, D1654; 1910/D1853. G.a. 1807/148, 1812/973. H.a. 1854/970, 1879/1424. O.a. 1864/4345, 1899/4258, 1879/1272, 1894/2629. J. LAUREYSSSENS, *op. cit.*, pp. 137-138, 199. J. LEFEVRE et Fr. DE CACAMP, *Une vieille famille bruxelloise : Les Maskens*.

(168) Bev. 1865/A585; 1866/C315; 1876/D1569; 1890/C1841, D586; 1900/D499; 1910/D506. G.a. 1830/3963, 1797/1622. H.a. 1817/191, 1901/1059. O.a. 1887/362, 1863/2428, 1900/1059. J. LAUREYSSSENS, *op. cit.*, 139-140. J. HANNES, *op. cit.*, pp. 169-171.

(169) Bev. 1890/W1801; 1900/W2018; 1910/W2620. G.a. 1838/3512; 1802/1809; 1809/249; 1846/4648. H.a. 1885/30; 1854/1680, 1836/747. J. HANNES, *op. cit.*, pp. 180-181. *Le recueil financier* 1914, personenindex.

(170) Bev. 1856/U510, V535; 1866/U523, Y22, V29; 1876/D1576, W1375, W333, D1397; 1890/W156, X358; 1900/W475, X1480; 1910/B899. G.a. 1832/590; 1857/1363; 1862/4960. H.a. 1854/970; 1856/17; 1884/616. O.a. 1899/2079. *Registre des patentables*, 1880, wijk 9, nr. 6. *Le recueil financier* 1900-1901, pp. 71, 144, 156, 358, 486, 721, 774. *Ibid.*, 1914, pp. 403, 404, 464, 479, 481, 723, 770, 1008, 1066, 1348. J. LAUREYSSSENS, *op. cit.*, p. 153. J. HANNES, *op. cit.*, pp. 201-203.

(171) G. JACQUEMYNS, *Langrand-Dumonceau, promoteur d'une puissance financière catholique*, I, p. 227.

22.8.1847) en Léon Cassel (°Br. 26.12.1853) (172) kwamen uit deze bankierskringen en waren verwant met het internationale bankierswezen langs de Hirsch, Bisschoffsheim en Goldschmidt. De intrede van deze familie Cassel, samen met die van andere, heeft iets weg van een aflossing van een vorige golf. Als bankier-beheerder stond hij op dezelfde hoogte als Josse Allard, waarmee hij economisch trouwens zeer nauw verbonden was : beiden zetelden in 1914 samen in zes beheerraden van ondernemingen, waarvan zij beiden, soms voor meer dan 50%, het beginkapitaal hadden onderschreven (173). Léon huwde daarenboven de zuster van Gérard Janssen, beheerder van 42 N.V.'s. Een derde verkiesbare in 1914 was Alfred Victor Maurice Brugmann (°Br. 8.2.1834) (174). Deze familie stamde uit een oud griffiersgeslacht uit Dortmund en kwam in het begin van vorige eeuw naar België. Grootvader Henri Arnold (°1747) was groothandelaar. Zijn zoon Frédéric (°1779) was dat ook en baatte samen met Jacques Engler (°1769), eveneens een Duitse immigrant en een topfiguur uit de Brusselse high society van de 1ste helft van de XIXde eeuw (175), een groothandelszaak uit. Frédéric was ook commissionair en bankier en stichter en beheerder van N.V.'s. In 1850 was hij wel niet kiesbaar, maar op basis van zijn personele belasting behoorde hij tot de Brusselse top. Zijn drie zonen werden bankier en alle drie werden zij verkiesbaar voor de senaat. Hun enorme sprong wordt scherp getekend door de opeenvolgende vermelde bedragen op de lijsten der kiesbaren : +,

(172) Bev. 1856/S445; 1866/R350; 1876/S555; 1890/S1554; 1900/S1734; 1910/T62; 1876/W4; 1890/X4; 1900/X803; 1910/W2766. De verwante familie Speyer 1856/S445; 1876/W1992; 1890/W1731; 1900/X519; 1910/S445; 1876/W1992; 1890/W1731; 1900/X519; 1910/W749, Y/826. *Le recueil financier*, 1914, pp. 223, 231, 234, 314, 318, 539, 563, 567, 586, 1201, 1205, 1224, 1464, 1465, alle elektriciteitsmaatschappijen en buurtspoorwegen. Samen met de Société financière de Transports, waarvan Léon Cassel zelf medestichter was en met J. Allard plaatste hij in de geciteerde ondernemingen belangrijke kapitalen bij de stichting of een kapitaalsverhoging. Voor de andere N.V.'s zie personenindex.

(173) Onder meer : Cie de services urbains en Tramways de Barcelone. *Le recueil financier* 1914, pp. 223, 586.

(174) Bev. 1856/W539; 1866/V5; 1876/U1962; 1890/X223; 1900/X745; 1910/D111. Ann. de la nobl. belge 1929-1930, I, p. 5.

(175) E. WITTE, *Verkiezingen voor de Brusselse gemeenteraad 1838-1848*. Licentiaatsverhandeling R.U.G., Bijlage, pp. 80-81.

	Ernest (°1823)	Georges (°1829)	Alfred (°1834)	Totaal
	F	F	F	F
1865	2.122	-	-	2.122
1870	2.122	-	-	2.122
1875	2.677	-	1.319	3.996
1880	4.543	2.339	2.220	9.102
1885	7.313	7.030	4.777	19.120
1890	6.493	11.838	2.950	21.281

In 1890 betaalden zij samen minstens een totaal bedrag van 21.281 F belasting of een som groot genoeg voor 10 kiesbaren. Ook zetelden zij in de beheerraad van verschillende N.V.'s. Vooral Ernest. Deze was tussen 1856 en 1870 beheerder van minstens 9 naamloze vennootschappen (176).

De Brugmanns hebben een zeer belangrijke rol gespeeld in de uitbreiding van de Brusselse agglomeratie. Deze expansie gaf aanleiding tot een enorme speculatie in onroerende goederen. Hierin was de familie Brugmann zeer bedrijvig (177).

Onder de voorgaande personen waren er enkelen van adel; zij hadden echter hun adellijke titel in een meer recent verleden verworven. Maar naast deze Allards, Goffinets enz. was er nog een vrij belangrijke vertegenwoordiging van de oude adel uit het Ancien Régime. Het waren: Fernand Amedée Victor de Beaufort (°Br. 27.1.1862) (178), Paul Charles de Borchgrave d'Altena (°Br. 26.4.1867) (179), Victor Marie de Foestraets (°Br. 23.12.

(176) J. LAUREYSSENS, *De naamloze vennootschappen en de ontwikkeling van het kapitalisme in België (1819-1850)*, Doctoraatsverhandeling R.U.G., Index Personen, p. 18.

(177) L. VERNIERS, *Les transformations de Bruxelles et l'urbanisation de sa banlieu*, Ann. de la Soc. de Brux. et d'arch. de Brux., Mémoires XXXVII, 1934, p. 208.

(178) Bev. 1856/W254b; 1866/V483; 1876/X24; 1900/X909; 1910/X1617; 1920, 61/129. A.d.I.N., 1888, I, p. 48; 1889, II, p. 83; 1894, II, p. 1457; 1897, I, p. 161. E. VANDERVELDE, *La propriété foncière en Belgique*, Parijs 1900, p. 238. *Annuaire des Châteaux 1913-1914*, pp. 31, 73.

(179) Bev. 1856/V137; 1866/D408; 1876/U242; 1890/W434; 1900/W531, X524, X528; 1910/X2454; 1920, 63/115. A.d.I.N., 1856, p. 77; 1889, II, 206-214. *Le recueil financier*, 1914, pp. 23, 86. De broer van Paul, nl. Adrien, die in 1914 nog niet voldeed aan de leeftijdsvoorwaarde om kiesbaar te zijn, was beheerder van 6 N.V.'s. *Ibidem*, pp. 757, 1646, 58, 477, 1193, 1205.

1838) (180), Albert de Jonghe (°Br. 24.5.1848) (181), Emmanuel de Wouters d'Oplinter (°Br. 27.1.1866) (182), Charles Jean d'Oultremont (°Br. 2.5.1848) (183), Rodolphe (°Br. 21.9.1844) en Horace Vanderburch (°Br. 12.9.1848) (184). Procentueel verminderde het aantal edellieden van de provincie Brabant stelselmatig in de periode 1830-1914. In absolute cijfers handhaafden ze hun oude posities (185). Vele van deze families hadden 2 residenties. Vooral vanaf 1840 begon een soort rush van de aristocraten naar de hoofdstad, waar zij zich in het Leopold-kwartier vestigden (186). Deze ambulante situatie van de adel bracht wel moeilijkheden om de edellieden permanent in de bronnen te volgen. Ondanks deze beperking stelden we vast dat deze 7 families doorlopend doorheen 3 generaties hoge posten bekleedden in het leger, aan het hof en in de administratie. De militaire functie was doorgaans een in tijd beperkte carrière. Daarnaast hadden de meeste leden van de 3de en de 2de generatie een mandaat in de nationale politiek, maar bij uitstek in de gemeentelijke politiek. Hier waren zij burgemeester van de gemeente waar zij hun landelijke residentie hadden. Sommigen van deze generaties waren reeds actief als beheerders in N.V.'s. De jongste generatie toonde een ander beeld. Het beperkte mandaat in het leger en de hoge functies in de staatsadministratie bleef behouden. Maar het politieke beheer verdween meer en meer en werd voor het grootste deel opgevangen door beheerdersmandaten in N.V.'s.

(180) Bev. 1856/C548; 1866/C218; 1876/X37; 1890/X497; 1900/X1689. A.d.I.N., 1888, p. 189.

(181) Bev. 1856/V451; 1866/V642; 1876/U1634; 1890/W1502; 1900/W518; 1910/W1016. A.d.I.N., 1893, II, p. 1141. A.d.I.N., 1927-1928, II, p. 27; 1889, II, pp. 46-47.

(182) Bev. 1866/V237; 1876/W383; 1890/X1443, X443; 1900/W443; 1910/W2704. A.d.I.N., 1885, pp. 285-287. A. DEMEUR, *Les sociétés anonymes de Belgique à partir de 1865*, pp. 1-49. 2 x komt de Wouters als beheerder voor : Cie des propriétaires réunies en Soc. d'exploitation de Chemins de fer. Maar geen voornamen en andere identificatieelementen. *Le recueil financier* 1914, 119, 1181, 114, 124, 1224, 222, 1218, 161, 1539, 1153.

(183) Bev. 1856/A437; 1876/W1109; 1890/X364; 1900/X1486. A.d.I.N., 1881, p. 221; 1925, II, p. 149; 1861, p. 250. E. VANDERVELDE, *La propriété foncière en Belgique*, Parijs 1900, pp. 132, 155, 181, 202, 170. *Le recueil financier*, 1914, personenindex.

(184) Bev. 1866/C749; 1876/W397; 1890/X26; 1900/X829; 1910/X2439; 1920, 63/111. A.d.I.N., 1910, II, p. 203. Ha. 1839/8; 1873/511. G.a. 1848/3386. *Le recueil financier* 1900-1901, pp. 53, 649, 654, 645.

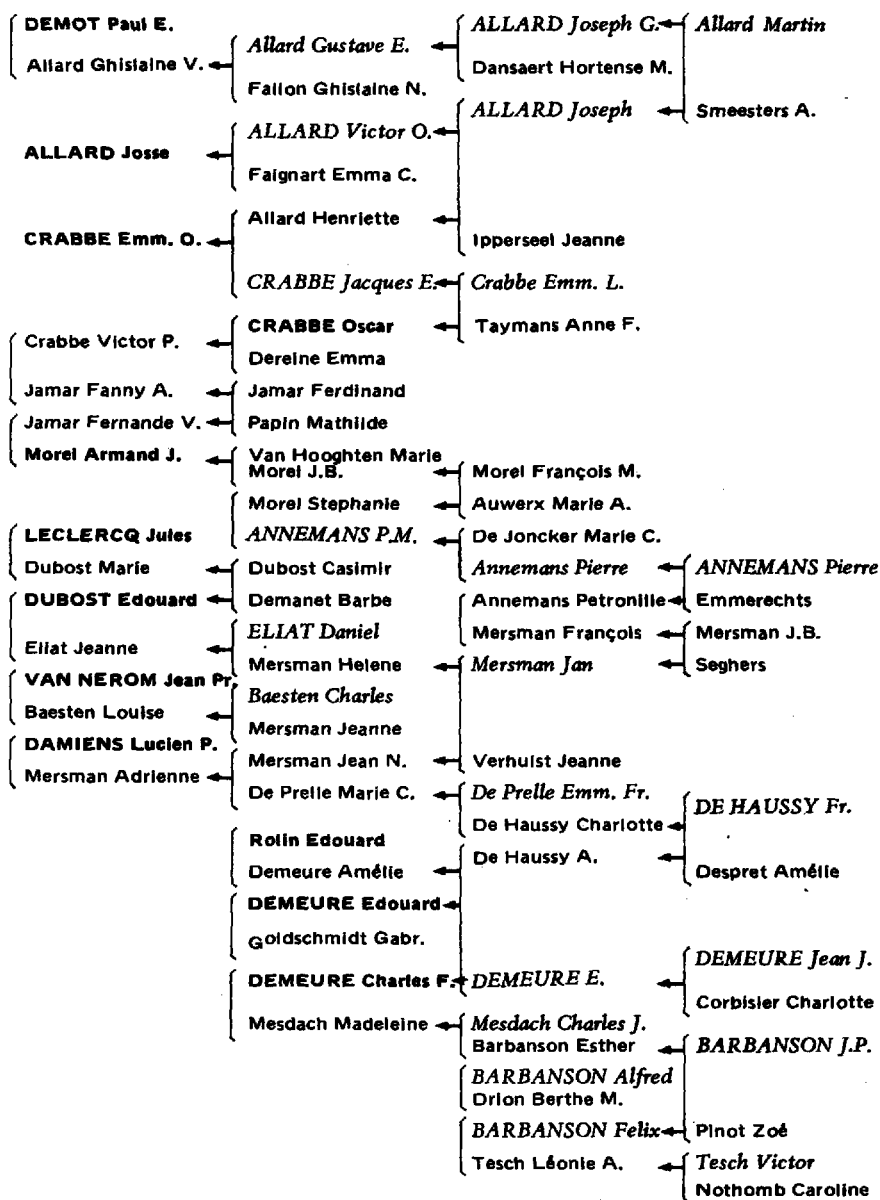
(185) Tegenover de vierdubbeling van het aantal verkiesbaren in de provincie Brabant - 110 in 1845 en 452 in 1914 - staat het quasi constante cijfer van de adellijke vertegenwoordiging : 47 in 1845 en 65 in 1914.

(186) G. JACQUEMYS, *op. cit.*, I, p. 84.

III. DE ONDERLINGE VERWANTSCHAP

In vorige bladzijden hebben wij reeds herhaaldelijk de aandacht getrokken op de onderlinge verwantschap. De beperkte omvang van de te Brussel geboren kiesbaren vergemakkelijkte uiteraard de lokale relaties en bindingen. Maar niet alleen in het kader van deze lokale relaties kwamen huwelijken tot stand. Het fortuinsniveau en meer nog de sociale oorsprong en het daarmee samenhangende sociale aanzien speelde de grootste rol. Er werden vrij vaak - maar dit vooral in groep III - huwelijken afgesloten in families, die buiten de hoofdstad gedomicilieerd waren. Dit is begrijpelijk. De beroepsactiviteit van groep III, waarvan de meesten beheerders waren van verschillende N.V.'s, was nationaal en internationaal gericht, terwijl deze van groep I meer beperkt was tot de hoofdstad. Om deze familiale verbondenheid te verduidelijken hebben we enkele verwantschapstafels opgesteld. Aan de linkerzijde plaatsten we de jongste generatie, aan de rechterzijde de oudste. Zelden hebben wij hierbij meer dan 4 generaties nodig. De te Brussel wonende verkiesbaren van 1914 werden in vetjes gedrukt. Zij die te Brussel geboren werden en het voorwerp waren van ons onderzoek, werden bovendien in kapitalen gedrukt. De personen die op basis van de betaalde belastingen binnen de periode 1830-1910 tot de goeode burgerij behoorden werden in cursief gedrukt. Daarvan werden de kiesbaren in kapitalen gedrukt. Van de andere personen hadden wij geen fortuinsaanduidingen. De meesten waren buiten Brussel gedomicilieerd. Zij waren dus niet noodzakelijk onbelangrijk.

A. De verwante groep Allard-Dubost-Demeure

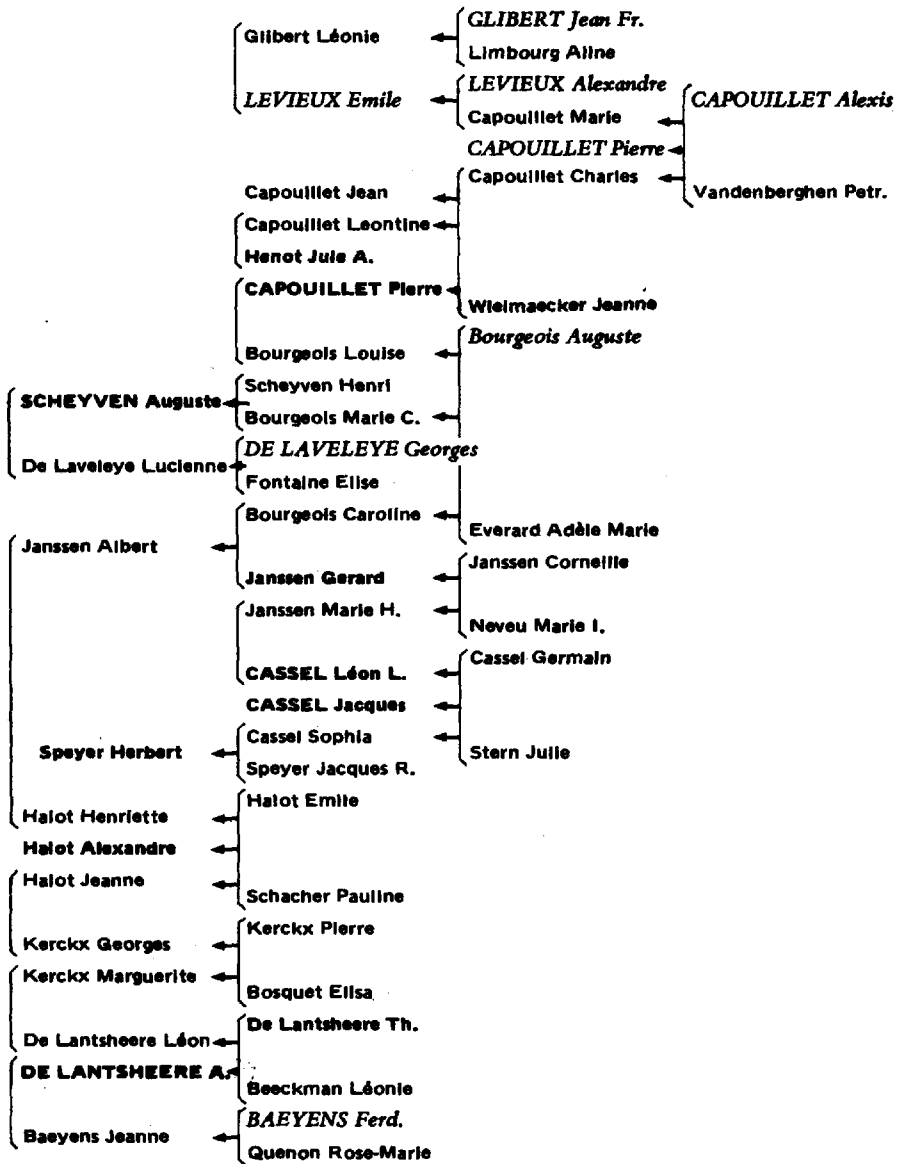
De groep bestaat uit 9 te Brussel en 3 buiten Brussel geboren verkiesbaren. Onder hun voorouders telden zij er minstens 14. Toch was deze groep geen homogeen geheel. Zoals de titel reeds liet vermoeden viel hij uiteen in drie delen. De raakpunten tussen deze drie onderdelen waren onrechtstreekse familiale bindingen. Een deel, allen leden van subgroep II, had zich gegroepeerd rond de bankiersfamilie Allard. De verwantschap tussen de Allards, de Crabbes en de Demots was het resultaat van een quasi gelijk vertrek uit het milieu van de kleine patroons, een gelijke ontwikkeling naar de top en eenzelfde belangstelling voor zaken. De familie Allard schakelde over op het beroep van bankier, de Crabbes werden wisselagent - één van hen trad op als persoonlijk raadgever van Langrand-Dumonceau - en de 3de generatie van de familie Demot was reeds actief als financier. Rond 1850 bereikten zij het niveau van de gegoede burgerij en in de periode 1850-1880 gingen zij behoren tot de financiële aristocratie. De jongste generatie huwde in adellijke families: een zuster van Josse Allard met een Van der Straten-Ponthoz, een Crabbe met barones d'Huart afkomstig uit het groothertogdom Luxemburg. Tussenschakel tussen dit onderdeel en het volgende was de familie Annemans. Deze tak van de familie verdween tengevolge van het ontbreken van mannelijke nazaten. De vrouwelijke kinderen huwden in de families La Haye en Merzbach (187). Het volgende onderdeel was totaal anders van samenstelling. Trouwens hier kwam de verwantschap niet tot stand rond één van de verkiesbare families van 1914, maar rond de familie Mersman. Qua fortuin heeft deze familie nooit tot de werkelijke top behoord. Wel had zij veel aanzien door haar plaats in de rechtswereld en in de Brusselse gemeentelijke politiek. Rond deze familie is een verwantschap van "nieuwkomers" en leden van subgroep II tot stand gekomen. Naast het streven naar de top was de schakel tussen deze families de universitaire studies: een onderdeel van dit streven. De Damiens' waren notarissen. Ook de Jonge Dubost was dat. Hij huwde ook een notarisdochter. De Van Neroms en de Mersmans waren advocaten en de jonge Jules Lecercq doorliep een carrière van magistraat. Damiens, een niet te Brussel gekozen verkiesbare (188), verbond deze groep met de familie Demeure. Gans de XIXde eeuw heeft deze tot de topklasse behoord. Elke generatie was verkiesbaar en huwde in de meest aanzienlijke families. Emmanuel Demeure (°1834) huwde de dochter van de Haussy (°1789), senator, minister en gouverneur van de nationale bank. Zijn zoon Edouard

(187) *L'Intermédiaire des généalogistes*, 1965, 115, 1, pp. 6-12.

(188) Zie voetnoot 93.

(°1868) in de familie Goldschmidt. Op die wijze kwamen de Demeures in familiale relatie met de Bisschoffsheims en de Cassels van de verwante groep B. Ook waren zij verwant met de aanzienlijke familie Barbanson en op die manier met Victor Tesch (°1812), gemeenteraadslid van Aarlen (1837-1863), provincieraadslid (1840-1848), volksvertegenwoordiger (1848-1892), minister van Justitie in het kabinet Rogier (1850-1852) en beheerder van N.V.'s.

B. De verwante groep Capouillet

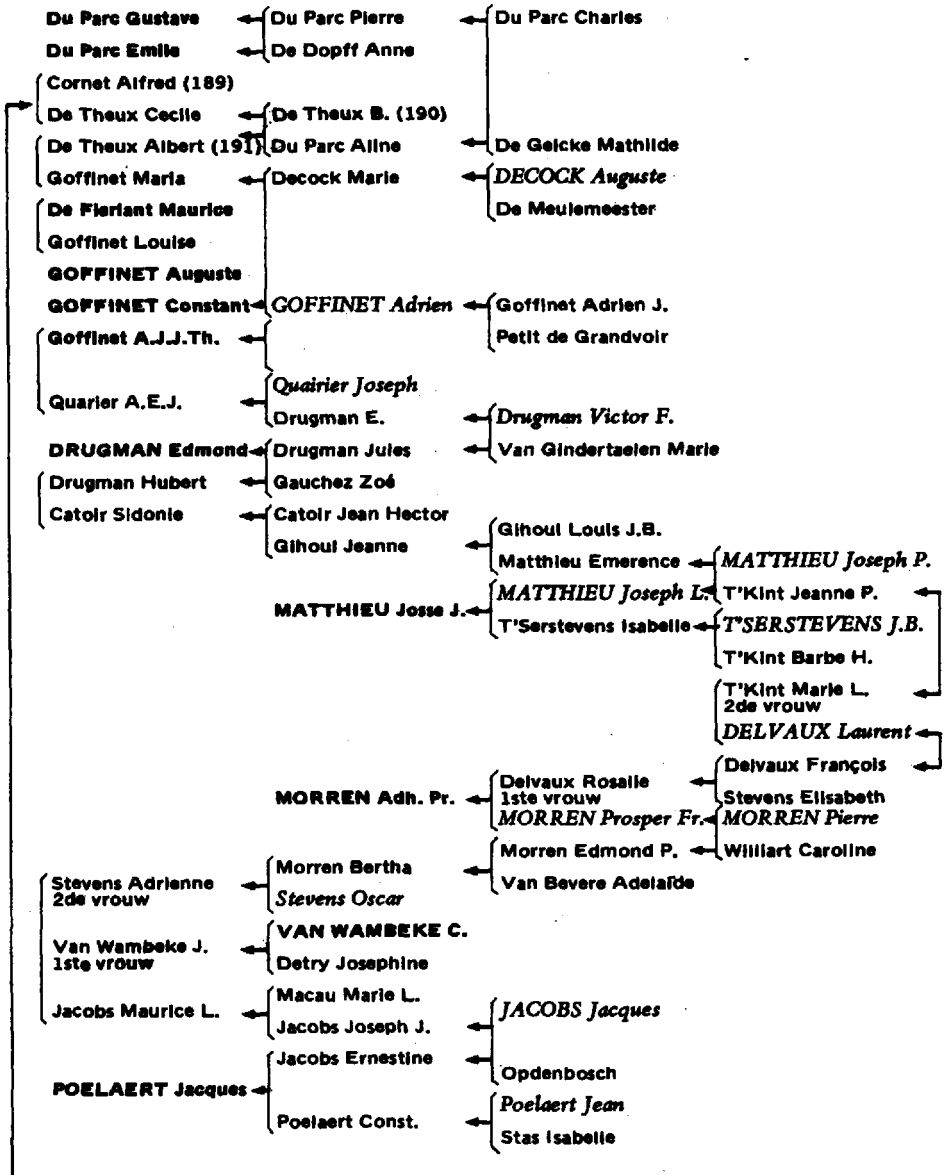

Deze groep bestond uit evenveel te Brussel als buiten de hoofdstad geboren verkiesbaren. Deze verhouding 5/5 wijst op het ruimer karakter maar gelijktijdig op de meer homogene opbouw van deze verwantschap. De groep was internationaal; Cassel was van Duitse afkomst, Harot van Franse, Speyer van Engelse enz. Daarenboven behoorden alle te Brussel geboren verkiesbaren van 1914 tot subgroep III. Deze verwantschap kwam tot stand rond de familie Bourgeois-Everard, een notarisfamilie, afkomstig van één van de meest vooraanstaande Brusselse magistraten, Balthazar Bourgeois (°1767), die gans zijn leven zeer actief was in de gemeentelijke politiek van Brussel. Bourgeois-Everard bracht met zijn drie dochters de families Capouillet, suikerrafinaders, Scheyven, notarissen en Janssen, beheerders, samen. Langs Janssen werd de groep verbonden met de rijke Duitse bankiersfamilie Cassel en de beheerder Baeyens en de ministers- en beheerdersfamilie De Lantsheere. In 1914 totaliseerde deze groep (alleen dezen die op de verwantschapstafel voorkomen) minimum 175 beheerdersmandaten in Belgische N.V.'s. Hieronder geven we een overzicht van het aantal per persoon en hun cumulatief niveau binnen de groep van de Brusselse beheerders :

Baeyens Ferdinand	20 N.V.'s	99	gouverneur v/d Soc. Gén.
Capouillet Pierre	9 N.V.'s	94	
Cassel Jacques	5 N.V.'s	88	
Cassel Jean	6 N.V.'s	88	
Cassel Léon	23 N.V.'s	100	
De Lantsheere Auguste	16 N.V.'s	99	Minister Justitie
De Lantsheere Théophile	4 N.V.'s	88	idem+ gouverneur v/d Nat. bank
De Laveleye Georges	36 N.V.'s	100	
Janssen Albert	11 N.V.'s	97	
Janssen Gérard	42 N.V.'s	100	
Kerckx Georges	5 N.V.'s	88	

Deze groep telde 1/4de van de aanzienlijkste Brusselse administrateurs.

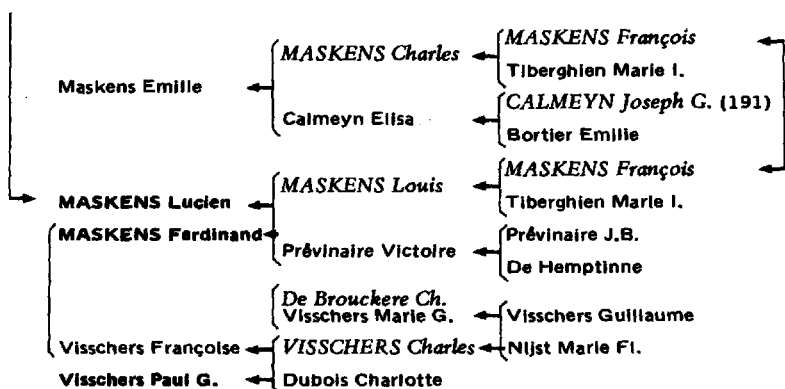
C. De verwante groep Goffinet-Morren

(189) Cornet de Peissant.

(190) De Theux de Meylandt.

(191) Langs deze familie is de verbinding mogelijk met de familie Orban, Peltzer en Brunard.

9 te Brussel en 5 buiten de hoofdstad geboren Brusselaars maakten hiervan deel uit. Zij telden minimum 16 verkiesbaren onder hun voorouders. Ook deze groep viel uiteen in één grote groep rond Goffinet en een kleine groep rond de verbindingsfiguur Morren. Alle families rond Goffinet behoorden tot subgroep III. Ook Poelaert maakte daarvan deel uit, maar was de zwakste in de reeks, terwijl Van Wambeke als overgangfiguur tussen groep I en II mocht gerekend worden. Daarbij is het tekenend dat de 5 buiten Brussel geboren verkiesbaren bij de groep Goffinet hoorden. Deze grote familie zouden wij ook de verwante groep rond de Société Générale kunnen noemen. Langs Quairier om, directeur van de Société Générale, hebben de Goffinets een belangrijk aandelenpakket van deze financiële groep in handen gekregen. Daarbij vertegenwoordigde Constant Goffinet als commissaris bijna zeker de belangen van het hof in de Société Générale. Het hoge niveau dat deze familie bereikt had drukte zich uit in de huwelijken. De zusters van Auguste en Constant huwden in oude adellijke families. Barthélémy de Theux de Meylandt, schoonvader van barones Marie Goffinet, advocaat, lid van het nationaal congres, volksvertegenwoordiger, was minister van binnenlandse en buitenlandse zaken in 12 regeringskabinetten sinds 1830. Ook zijn zoon Albert toonde dezelfde actieve belangstelling voor het politieke bestuur. Langs deze adellijke familie de Theux werd de groep verwant met de Maskens, een oude Brusselse familie, die reeds in 1828 aandeelhouder was van de Société Générale. Louis Maskens was commissaris van deze bank van 1866 tot 1879. In deze familie kwam een merkwaardige verwantschap tot stand: neef en nicht huwden elkaar. Uit dit huwelijk kwamen er drie verkiesbaren voort. De families Drugman, Matthieu en Morren hadden ook van oudsher belangen in de Société Générale. Victor Drugman (°1805) maakte carrière in deze firma. Van 1830 tot 1835 was hij agent van deze bank te Gent; daarna werd hij directeur ervan. Joseph Louis

Matthieu (°1822) was er commissaris van. De stichtingsakte van de Société Générale passeerde voor Pierre François Morren (°1765). Zelf was hij één van de belangrijkste aandeelhouders. Dus deze verwantschap werd sterk beïnvloed door de activiteit en de inbreng van de leden van deze groep in de eerste decennia van deze bank. Poelaert en Van Wambeke evolueerden geleidelijk naar de top en waren de zwakkere schakels in deze groep.

Deze drie groepen konden op de één of andere wijze nog met elkaar verbonden worden en aangevuld zodat uiteindelijk subgroep III één grote familie was met hier en daar enkele verbindingen met leden uit subgroepen I en II. De verwante groep Allard kan langs de Demeures verbonden worden met Bisschoffsheim en zo met de Cassels van groep 3. En groep C zou gemakkelijk te verenigen zijn met groep B langs Orban. Deze familie komt nu niet in de geslachtstafel voor, alhoewel de familie Calmeyn-Bartier van de 3de generatie ook in deze van Orban voorkwam. Ook hadden we nog meer verwante groepen kunnen construeren. Zo groepeerden zich enkele families van subgroep II rond Daubrebi en Watteu : nl. Brulé, Christiaens, Desmet en Steens. Het waren families die in de loop van de 2de helft van de XIXde eeuw reeds een soliede financiële basis hadden verworven, maar die deze wensten te vergroten. Deze verwantschap was een bewijs van hun eerste schuchtere pogingen tot integratie. Ook de adellijke groep hadden we in één grote familie kunnen groeperen. Dat was een te verwachten resultaat. Wat echter onverwacht was was dat de verwante groep de Borchgrave d'Altena, de Foestraets en d'Oultremont naast de voorbehouden functies in de diplomatie, in het leger, aan het hof en in het politieke bestuur zich aanpaste aan de nieuwe economische toestanden en zich actief gingen bezighouden met het beheer van N.V.'s. Algemeen kunnen wij dit hoofdstuk zo besluiten : hoe vroeger een bepaalde familie zich in de gegoede klasse inschakelde, hoe uitgebreider de verwantschap werd met vooraanstaande families. Het bindelement tussen deze families was in de eerste plaats de ingenomen plaats op de sociale ladder; maar hierbij werd de alliantie zeer sterk beïnvloed door het beroep en de gecumuleerde mandaten.

IV. NABESCHOUWING

Zo wij de lijst van de hogere belastingbetalers van 1850 vergelijken met deze van de Brusselse verkiesbaren van 1911 (zowel de te Brussel als elders geboren verkiesbaren), dan stellen we vast, dat

slechts 21 namen van de 341 in de lijst van 1914 voorkwamen. Dit is helemaal niet in tegenspraak met de geconstateerde omvang van subgroep III. Hierin bevonden zich een aantal personen, waarvan de voorouders van elders afkomstig waren (192). Een aantal namen van goeuden van 1850 zijn verdwenen tengevolge van het ontbreken van mannelijke kinderen. Anderzijds was de verwantschap van de jongste generatie van verkiesbaren veel groter dan uit voormelde cijfer bleek. Deze 21 namen hebben betrekking op rechtstreekse afstammelingen. Minstens 47 van de vooraanstaande families van 1850 waren verwant met de te Brussel geboren verkiesbaren van 1914. Dit cijfer is dan trouwens nog te eng, daar wij slechts de derde generatie in het onderzoek betrokken. Maar deze verwantschappen met de oudere vooraanstaande families kwamen tot stand, wanneer de "nieuwkomers" reeds een soliede financiële basis hadden opgebouwd en geleidelijk een zeker aanzien begonnen te geniegen. In ons onderzoek stelden wij een betrekkelijk grote aantrekkingskracht vast, die van bepaalde beroepssectoren uitging, op een van de drie subgroepen. Kan die wijziging van het sociale aanzien van een beroep deze mutatie binnen de bovenlaag verklaren? Op basis van de gemiddelden der vermelde personele belasting kregen we voor de testjaren 1850 en 1880 volgende evolutie in de beroepshierarchie (193) :

1850	1880
1. beheerders	1. bankiers, wisselagenten
2. bankiers, wisselagenten	2. legerofficieren
3. ambtenaren	3. eigenaars
4. eigenaars	4. beheerders
5. legerofficieren	5. fabrikanten (194)
fabrikanten (194)	
<hr/>	
6. magistraten . . .	

(192) Onder hen bevonden zich ook enkele personen, die, alhoewel zij reeds in de eerste helft van de 19de eeuw in Brussel woonden en goeud waren, niet bestudeerd werden, omdat de jongste generatie, die nochtans in Brussel woonde, daar niet geboren was; De Bousie, De Lalaing, De Merode, Devis.

(193) Slechts de vergelijkbare beroepstakken werden opgenomen. Daarenboven schijnen de XIXde-eeuwse lijsten een degelijk onderscheid te maken tussen de eigenaars en de renteniers.

(194) De fabrikanten waren dezen die als dusdanig vermeld stonden. Zij beheerden grotere productie-eenheden, terwijl de sectoren voeding, kleding en bouw een meer ambachtelijk karakter bezaten.

7. geneesheren	7. groothandelaars
8. magistraten	8. advocaten
9. notarissen	9. notarissen
10. groothandelaars	10. kledij bouw
<hr/>	
11. advocaten	
12. bouw	12. renteniers
13. renteniers	13. ambtenaren
14. kledij	14. geneesheren
15. voeding	15. voeding

Hierin is weinig spectaculairs te vinden. De meeste beroepstakken schijnen hun oude posities min of meer te handhaven. De grote verandering betreft de ambtenaren : zij vielen van niveau 1 in niveau 3. Verhoging van aanzien kregen de advocaten en de sectoren van de bouw en de kledij. In de spreiding van de hogere belastingbetalers en de te Brussel geboren verkiesbaren van 1850 en 1880 over de verschillende beroepssectoren merken we wel grote veranderingen :

	Hogere belastingbetalers		Kiesbaren	
	1850 %	1880 %	1850 %	1880 %
eigenaars-renteniers-beheerders	37	29	81	54
groothandelaars en handelaars	27	26	4	19
vrije beroepen	17	17	11	16
ambtenaren, magistraten, bedienden	4	6	1	3
fabrikanten in ambachten en industrie	14	20	2	8
diversen	1	2	1	-

De mutaties waren minder groot bij de grote groep van de gegoeden dan wel bij de elite. In de grote groep was er in 1850 een ruime spreiding over alle beroepssectoren, die nog vergrootte in 1880. Hier was er een achteruitgang van de sector eigenaars, alhoewel er binnen deze beroepstak een zekere uitbreiding was van de groep beheerders : van 0,9% tot 2,4%. Dit verlies kwam vooral ten goede aan de sector van de fabrikanten. Bij de elite der verkiesbaren waren de trekken scherper : een quasi totale overheersing van de sector der eigenaars en een veel grotere achteruitgang ervan, vooral ten voordele van de sectoren van de groothandel en de produktie. Algemeen was

er bij de gegoeden en meer nog bij de elite de tendens aanwezig om over te schakelen op actieve beroepen. In die zin zouden we deze mutatie in de bovenlagen van de sociale top als volgt kunnen verklaren. In de eerste helft van de XIXde eeuw werd de top opgevuld door oude kaders : de aristocratie en de bourgeoisie, die sterk verankerd waren met deze van het einde van de XVIIIde en begin XIXde eeuw. De aristocratie wilde niets te maken hebben met het nieuwe. In de mate van het mogelijke vermeden zij contacten met de andere en nieuwe wereld. Zij konden hun medewerking niet verlenen aan de industriële ontwikkeling en beperkten zich tot militaire, administratieve en politieke taken. Naast zich hadden zij de overwinnende burgerij. Maar deze bourgeoisie was nog sterk verwant met deze van de XVIIIde eeuw. Zij waren het produkt van waarden, die progressief waren in hun tijd en die zij als ideaal gesteld hadden. Maar rond het midden van de XIXde eeuw waren zij versleten : "La Compagnie Cogen, comme on appelle souvent la Compagnie d'assurances générales, avance avec une prudence très grande. Elle est dirigée par des hommes à cheval sur le XVIIIe et le XIXe siècle et gérant la société en bon père de famille" (195). Maar de economische vrijheid kon meer bieden. Daarvan waren sommigen, die reeds rond het midden van de eeuw een gunstige financiële basis hadden bereikt, maar nog in de schaduw van de eerste lichting leefden, zich zeer scherp bewust. In de periode 1850-1880 kwam dan de grote verandering. Met de nieuwe economische expansie schoot de tweede lichting (Allard, Brugmann, Capouillet, Drugman, Goffinet enz. maar ook de elders geboren Brusselaars zoals Empain, Janssen enz.) de eerste voorbij. In haar vaart sleurde zij een groep edellieden en leden van de oude burgerij mee, aan wie de gang van de ontwikkeling niet ontgaan was.

(195) G. JACQUEMYNS, *op. cit.*, I, p. 111.